

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

**Vondstmelding langs de Scheldeboorden in Bazel-Kruibeke
(Bazel-Kruibeke, Oost-Vlaanderen)**

07

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Brussel 2014

COLOFON

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Een uitgave van Onroerend Erfgoed
Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid,
Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
Published by the Flanders Heritage Agency
Scientific Institution of the Flemish Government,
Policy area Town and Country Planning, Housing Policy and Immovable Heritage

Verantwoordelijke uitgever: S. Vanblaere

Onroerend Erfgoed
Phoenixgebouw
Koning Albert II-laan 19 bus 5, B-1210 Brussel
tel.: +32(0)2 553 16 50, fax: +32(0)2 553 16 55
info@onroenderfgoed.be
www.onroenderfgoed.be

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

© Onroerend erfgoed, B-1210 Brussel (tenzij anders vermeld - except stated otherwise) - 2014.

ISSN 1371-4678

D/2014/6024/14

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed.

*Vondstmelding langs de Scheldeboorden in Bazel-Kruibeke
(Oost-Vlaanderen).*

Terreinwerk & rapportage

Marc Dewilde, Cynrik De Decker & Franky Wyffels

Vondstmelding langs de Scheldeboorden in Bazel-Kruibeke (Oost-Vlaanderen).

Administratieve gegevens:

Provincie: West-Vlaanderen	Gemeente: Bazel-Kruibeke
Adres: Scheldeboorden	
Kadaster: Afdeling: 2 ^{de} Afd.	Sectie: B
Perceel: 491	

Opgraving ×	Prospectie ..
Machting: 2012/208	
Datum machting: 8/05/2012	
Naam aanvrager: Dewilde Marc	
Naam site: Scheldeboorden Bazel - Kruibeke	
Lambertcoördinaten (Lambert 1972): X= 147068,66 Y= 204351,953	

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Ligging en bodemgesteldheid.....	5
3 Historische en archeologische informatie.....	6
4 Veldwerk	7
5 Besluit.....	11
6 Geraadpleegde literatuur.....	11

1 Inleiding

Bij de aanleg van een Gecontroleerd Overstromingsgebied langs de Schelde in Kruikebe, Bazel en Rupelmonde (GOG KBR) werd een bijzondere vondst gedaan (fig. 1). De werken kaderen in de ontplooiing van het Sigmoplan¹ en worden uitgevoerd op aangeven van W&Z (Waterwegen en Zeekanaal NV). Dat daarbij de resten van een vliegtuigcrash tevoorschijn kwamen, zorgde uiteraard voor enige beroering.

Bij de afwikkeling van deze vondstmelding was de inbreng van Ir Stefaan Nollet en werfleider Erwin Dieleman bepalend².

Omdat de expertise en vooral de materiaalkennis ons ontbreekt, werd een beroep gedaan op BAHAAT (Belgian Aviation History Association Archaeology Team). Op het terrein sprongen Ludo Van Hout, Dany Saey en Cynrik De Decker ons in eerste instantie bij³.

Fig. 1 De polder van Kruikebe-Bazel-Rupelmonde

2 Ligging en bodemgesteldheid

Het terrein is kadastraal gekend als Kruikebe, 2de Afd., Sie B, 491 en openbaar domein. De vondst is gedaan in de Scheldeoever in de buurt van het Kallebeekveer en het beschermde stoompompstation Bazelbroek en Rupelmondebreek (fig. 2). In de buurt zijn ook enkele welen gesitueerd, kolkpaten ontstaan bij dijkdoorbraken.

Bodemkundig komen we in de alluviale (natte) klei van de Scheldevallei terecht⁴.

¹ S.n. 2009

² Dat alles vlot verlopen is, mag aan hun medewerking toegeschreven worden. Waarvoor dank!

³ Ook aan hen onze welgemeende dank.

⁴ Verboven & de Haan 2012

Fig. 2 Localisatie van de vondst

3 Historische en archeologische informatie

Men was er al lang naar op zoek! De Haviland Mosquito W4064, die op z'n eerste missie in deze buurt was gecrasht.

Het vliegtuig was er tijdens de eerste Thousand Bomber Raid van 30 mei 1942 op uitgestuurd om Keulen te bombarderen en ook foto's te nemen, maar zou er nooit geraken. Eigenlijk was het nog een prototype; oorspronkelijk zelfs een fotoverkenner omgebouwd tot ongewapende bommenwerper.

Het toestel zou neergehaald zijn door Duitse jagers, maar dat is nooit bevestigd. De twee bemanningsleden, P/O⁵ William Kennard en zijn navigator P/O Eric Johnson kwamen om en liggen begraven op het Antwerpse Schoonselhof.

Het lijkt geen twijfel dat de bezetter er alles aan gedaan zal hebben om het wrak van de Mosquito te bergen en te onderzoeken. Het was nu eenmaal een nieuwe verschijning in vliegtuigland. Kennelijk is een van de motorgondels aan hun aandacht kunnen ontsnappen.

De Mosquito was een licht, gestroomlijnd, tweemotorig toestel (fig. 3). Omdat het licht was - voornamelijk uit tropische houtsoorten en triplex geconstrueerd-, kon het meer dan 600 km per uur vliegen. Een fenomenale snelheid in die tijd! De Mosquito zou dan ook naam en faam maken als een uiterst snelle bommenwerper, die vrij accurate aanvallen kon uitvoeren. Er werden ook nachtjagers- en verkenningsversies van gebouwd.

⁵ Pilot Officer

Fig. 3 Mosquito

4 Veldwerk

De vondst werd gemeld op vrijdag 4 mei 2012. Op 7 mei werd een terreinbezoek georganiseerd met inbreng van W&Z, BAHAAT en het agentschap Onroerend Erfgoed. De registratie⁶, het zoeken naar andere stukken en de bemonstering (manueel en met de metaaldetector) van de uitgegraven grond gebeurden op 8 en 9 mei en 27 juni (machtiging 2012/208 van 8 mei 2012) (fig. 4).

Fig. 4 Actiefoto

De initiële vondst bleek de belangrijkste geweest te zijn. Daarbij werden 3 bommen (een 500 pponder en twee 250 ponders), een motor, een blusapparaat en een propeller in de oever van de Schelde aangetroffen. DOVO⁷ ontfermde zich over de bommen. De andere vondsten werden overgebracht naar het depot van de Technische Dienst van Kruibeke.

⁶ Dank aan topograaf Johan Vanlaecke, die dit in goede banen leidde.

⁷ Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Ontploffingstuigen
Ze demonteerden de ontstekers en brachten ze met een kleine springlading tot ontploffing.

Uiteindelijk bleek na reiniging en conservatie een vrijwel volledige, motorgondel -van de schroefkop tot aan de brandplaat- in display te kunnen gezet worden en dus ideaal om tentoongesteld te worden.

Een driebladige Rotol-schroef was goed bewaard en zat boordevol informatie. Twee propellerbladen zijn in dezelfde richting gebogen. Dat betekent dat de propeller op het moment van de crash nog draaide. Uit de vorm van de buiging kan men afleiden dat de piloot gepoogd heeft met relatief lage snelheid een noodlanding in een lage hoek uit te voeren en dat het toestel niet vanaf grote hoogte is neergestort (fig. 5).

Fig. 5 Propeller

Merkwaardig is wel dat de propeller in vaanstand staat. Dit betekent dat de piloot om een of andere reden besliste de drie bladen om hun as te laten draaien i.p.v. in de gewone draairichting, zodat ze loodrecht op de luchtstroom kwamen te staan. Vaanstand wordt in noodgevallen toegepast, wanneer de motor geen kracht meer heeft. Immers, als de propeller niet meer aangedreven wordt, blijft hij door de luchtstroom toch draaien, veroorzaakt daarbij een grote weerstand en bemoeilijkt zo het besturen.

De Rolls Royce Merlin motor is in bijzonder goede staat. De luchthapper onderaan is compleet. Het achterste gedeelte met de carburator is afgebroken, maar relatief intact (fig. 6). Ook de motorophanging -een stalen buizenframe, bevestigd op de brandplaat- bleef bewaard (fig. 7). Het Graviner brandblusapparaat is vrijwel onbeschadigd (fig. 8).

Fig. 6 Motor en carburator

Fig. 7 Motorophanging

Fig. 8 Brandblusapparaat

Nadat het materiaal door W&Z in bewaring is gegeven aan BAHA vzw, wordt het representatieve gedeelte sedert september 2013 tentoongesteld in het museum For Freedom in Ramskapelle (Knokke-Heist). Ondertussen is de propeller al eens geïntegreerd geweest in een installatie van designer Stefan Schöning⁸ op de tentoonstelling Conflict and design in C-mine in Genk⁹ (fig. 9). Ook op de plaats van de crash zal een dergelijke installatie/tijdscapsule met de nodige informatie opgesteld worden¹⁰.

⁸ Designer Stefan Schöning heeft het meubilair voor de informatiepunten ontworpen voor de GOG KBR en vertrekt vanuit het concept tijdscapsule om de bezoeker te informeren over verleden, heden en toekomst.

⁹ De rest van de installatie is momenteel te bekijken op het binnenplein van het gemeentehuis van Kruibeke.

¹⁰ Met dank aan Mieke Vanderelst (W en Z) voor alle informatie hieromtrent.

Fig. 9 De installatie van Stefan Schöning in Kruikebeke. In Genk lag de propeller naast de voorste blok.

5 Besluit

Ondanks het feit dat de stukken eerder plompverloren door een kraan uit de Scheldeoever zijn opgediept, is hier toch een boeiend, samenhangend verhaal kunnen uitgepuurd worden. De vondst heeft dan ook een bijzonder luchtvaart-historisch belang. Het toestel nam deel aan de eerste bombardementsmissie met Mosquito's. Het is ook de eerste Mosquito van dit type, die de RAF tijdens de Tweede Wereldoorlog verloor. De vondst heeft als geheel ook een hoog tentoonstellings- en educatief gehalte en heeft z'n plaats in een gespecialiseerd museum zeker verdiend.

6 Geraadpleegde literatuur

De Decker C. 2013: De Mosquito van Bazel, *Contact Belgisch tijdschrift voor luchtvaart*, 17/64, p. 46-50

s.n. 2009: www.sigmaplan.be

Van Laere D. 2012: Mosquito crash in de Bazelse polder, *Heemkundige Kring Wissekerke*, 37/2, p. 8-11

Verboven H. & de Haan A. 2012: Onder water, boven water. Relicten in een oude rivierpolder. Het verhaal van de polder van Kruikebeke-Bazel-Rupelmonde (prov. Oost-Vl.), *Relicta Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek in Vlaanderen*, p. 149-190

www.bahavzw.be

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

www.onroenderfgoed.be